

VZŤAH FILOZOFIE A VEDY (vrátane úvahy: je filozofia vedou?)

VEDA AKO SOCIÁLNY INŠTITÚT VZNIKÁ AŽ V 19.STOROČÍ – DO 19.STOROČIA VZŤAH MEDZI FILOZOFIOU A VEDOU MÁ INÝ OBSAH, HISTORICKY SA MENIL.

TRI HISTORICKÉ OBDOBIA:

1. **SÚHRNNÉ VEDENIE STAROVEKÝCH MYSLITEĽOV** – FILOZOFIA KUMULUJE VŠETKO VEDENIE, KTORÉ PREŠLO „CENZOROM“ ROZUMU: **FILOZOFIA = VEDA VIED**

2. POSTUPNÁ **ŠPECIALIZÁCIA POZNANIA**, FORMOVANIE NOVÝCH VIED, ICH **VYČLEŇOVANIE** ZO SÚHRNNÉHO VEDENIA, OSAMOSTATŇOVANIE A RELATÍVNE SAMOSTATNÉ FUNGOVANIE VEDECKÝCH DISCIPLÍN. TENTO PROCES DIFERENCIÁCIE A VYČLEŇOVANIA VIED ZO SÚHRNNÉHO VEDENIA PREBIEHAL AŽ DO 17.-18. STOROČIA. Z FILOZOFIE SA VYČLENILI MEDZI PRVÝMI MATEMATIKA, ASTRONÓMIA, DEJEPISECTVO, MEDICÍNA, FYZIKA, MECHANIKA,

3. **FORMOVANIE TEORETICKÝCH OBLASTÍ VIED (VEDECKÝCH DISCIPLÍN)**

1. a 2. ETAPA: - PREDOVŠETKÝM **SKÚSENOSTNÝ** CHARAKTER, OPIERALI SA O **POZOROVANIE** A NESKÔR **EXPERIMENT**. K SPRACOVANIU PRIMÁRNEJ INFORMÁCIE SA VYUŽÍVAL PREDOVŠETKÝM **OPIS**. V TOMTO PROCESE ZHROMAŽĎOVANIA MATERIÁLU BOL VÝRAZNÝ „**DEFICIT**“ TEORETICKÉHO MYSLENIA, NEFIXOVALI SA EŠTE VZŤAHY, ICH JEDNOTA, VÝVOJ, VŠEOBECNÉ ZÁKONY A TENDENCIE. TENTO **DEFICIT teoretického KOMPENZOVALA** FILOZOFIA, KTOREJ PRIPADLA **ÚLOHA ZOVŠEOBECŇOVAŤ, ODHAĽOVAŤ JEDNOTU, ZÁKONY A VÝVOJOVÉ TENDENCIE**. TÚTO ÚLOHU PLNILA ČASTO ČISTO **ŠPEKULATÍVNE**. MNOHOKRÁT NÁHODNE BUDOVALA VŠEOBECNÝ OBRAZ PRÍRODY (NATURFILOZOFIA), SPOLOČNOSTI (FILOZOFIA DEJÍN). TOTO KONŠTRUOVANIE UCELENÝCH OBRAZOV MNOHOKRÁT OBSAHOVALO AJ **GENIÁLNE PRVKY**.

T.J. FILOZOFIA PLNILA VÝZNAMNÚ ÚLOHU PRI ROZVÍJANÍ VŠEOBECNÉHO VIDENIA SVETA A JEHO VYSVETĽOVANÍ

3.ETAPA, ZAČIATOK FIXUJEME **OD DRUHEJ POL. 19.STOROČIA**. JE VÝZNAMNÁ TÝM, ŽE MNOHÉ TEORETICKÉ ÚLOHY, KTORÉ DOVTEDY BOLI RIEŠENÉ V ŠPEKULATÍVNE FILOZOFICKEJ FORME,

PREBERÁ NA SEBA VEDA. BOLO STÁLE JASNEJŠIE, ŽE VŠEOBECNÝ TEORETICKÝ OBRAZ SVETA NEMÔŽE FILOZOFIA KONŠTRUOVAŤ ČISTO ŠPEKULATÍVNE, BEZ VEDY, ALE NA ZÁKLADE ZOVŠEOBECNENIA KONKRÉTNÝCH VEDECKÝCH POZNATKOV.

TÁTO SITUÁCIA AKTUALIZOVALA OTÁZKU VEDECKOSTI SAMOTNEJ FILOZOFIE A PRENOS ŤAŽISKA NA VEDECKÉ POZNANIE PRISPEL K FORMOVANIU ALTERNATÍVNEJ POZÍCIE OPROTI KLASICKEJ ANTICKEJ (KEĎ FILOZOFIA BOLA CHÁPANÁ AKO KRÁĽOVNÁ VIED). TOUTO POZÍCIOU BOL **POZITIVIZMUS**, KTORÝ NA VZNIKUTÚ SITUÁCIU ZAREAGOVAL TVRDENÍM, ŽE KAŽDÁ VEDA SA SAMA SEBE STÁVA FILOZOFIOU. **PÔVODNE FILOZOFICKÉ PROBLÉMY SÚ VYHLASOVANÉ ZA PSEUDOPROBLÉMY.** !!! 3.pozitivizmus (novopozitivizmus) však v plnom rozsahu rehabilituje filozofickú (ontologickú) problematiku!!!

ARGUMENTY tzv. „SCIENTISTOV“ ODMIETAJÚCICH VEDECKÝ STATUS FILOZOFIE:

- FILOZOFIA **NEMÁ** VLASTNÚ PREDMETOVÚ OBLASŤ - JE ROZDELENÁ MEDZI KONKRÉTNE VEDY

- **NEMÁ** EXPERIMENTÁLNE PROSTRIEDKY A SPOĽAHLIVÉ SKÚSENOSTNÉ FAKTY

- **NEMÁ** RIGORÓZNE PROSTRIEDKY PRE ODLÍŠENIE PRAVDIVÉHO OD NEPRAVDIVÉHO (V OPAČNOM PRÍPADE BY SA SPORY O TOM ISTOM PROBLÉME NEVIEDLI CELÉ STÁROČIA)

- **VYJADRUJE SA NIE RIGORÓZNE**, PRESNE, ALE HMLISTO, NEJASNE

- **ŤAŽKO ZAZNAMENAŤ** (NIEKEDY TO ANI NIE JE MOŽNÉ) VPLYV FILOZOFIE NA RIEŠENIE PRAKTICKÝCH ÚLOH

NB: ARGUMENTY SCIENTISTOV SÚ ZALOŽENÉ NA PRECENENÍ SOCIÁLNEHO POSLANIA VEDY (KTORÉ JE INÁČ VÝZNAMNÉ) A NEDOCENENÍ NAPR. HODNOTOVÝCH A INÝCH ASPEKTOV (NAPR. HUMANIZMU, MORÁLKY, MRAVNOSTI) = „DOZVUKY“ TZV. PLYTKÉHO EMPIRIZMU – PRESVEDČENIA, ŽE PRI RIEŠENÍ ŠPECIÁLNYCH VEDECKÝCH PROBLÉMOV JE MOŽNÉ SA ZAOBÍŠŤ NIELEN BEZ HLBOKEJ TEÓRIE, ALE AJ BEZ FILOZOFIE

V SKUTOČNOSTI FILOZOFIA A VEDA SÚ ÚZKO SPÄTÉ, ICH POSLANÍM NIE JE VZÁJOMNÉ SÚPERENIE. AJ FILOZOFIA AJ VEDA SPLŇAJÚ V SYSTÉME KULTÚRY ŠPECIFICKÉ POZNÁVACIE FUNKCIE:

FUNKCIE SPOLOČNÉ VEDE A FILOZOFII

***- FUNKCIA POZNÁVACIA** – VYZNAČUJÚ SA ZHODNÝM ÚSILÍM O ZOVŠEOBECŇOVANIE, SYNTÉZU A INTEGRÁCIU RÔZNYCH POZNATKOV

***- ODHAĽOVANIE NAJVŠEOBECNEJŠÍCH** ZÁKONITOSTÍ A VZŤAHOV A FORIEM VZÁJOMNÉHO PÔSOBENIA (KONKRÉTNE VEDY O TO USILUJÚ V RÁMCI SVOJEJ PREDMETOVEJ OBLASTI, FILOZOFIA PRI POJMOVEJ REKONŠTRUKCII SVETA AKO CELKU)

***- PROGNOSTICKÁ FUNKCIA**, FORMOVANIE HYPOTÉZ O VŠEOBECNÝCH PRINCÍPOCH, TENDENCIÁCH VÝVOJA, PRVOTNÝCH HYPOTÉZ O PODSTATE KONKRÉTNYCH JAVOV, KTORÉ EŠTE NEBOLI PRESKÚMANÉ ŠPECIÁLNYMI VEDECKÝMI METÓDAMI.

VEDECKÝ ROZMER FILOZOFIE

FILOZOFIA SPRACOVÁVA NA ZÁKLADE VŠEOBECNÝCH PRINCÍPOV POZNANIA ŽIVOTNÉ A PRAKTICKÉ SKÚSENOSTI, FORMULUJE VŠEOBECNÉ PREDPOKLADY (DOMNIENKY) O ICH PODSTATE A MOŽNÝCH SPÔSOBOCH POZNANIA, ČIM ICH VLASTNE PRIPRAVUJE NA NÁSLEDNÉ KONKRÉTNE VEDECKÉ PRESKÚMANIE.

PRI TOM USKUTOČŇUJE ŠPEKULATÍVNE PREMÝŠĽANIE NAD PRINCIPIÁLNE PRÍPUSTNÝM, LOGICKY A TEORETICKY MOŽNÝM.

V TÝCHTO FILOZOFICKÝCH „NÁČRTOCH“ PREBIEHA „SELEKCIA“ A NÁSLEDNÉ VYPÚŠŤANIE (ODMIETANIE) VARIANTOV, KTORÉ SÚ MÁLO PRAVDEPODOBNÉ, RESP. PROTIREČIA SKÚSENOSTI RACIONÁLNEHO POZNANIA.

TÁTO FUNKCIA „INTELEKTUÁLNEHO PRIESKUMU“ SLUŽI AJ K ZAPLNENIU PRÁZDNYCH MIEST V POZNANÍ, KTORÉ VZNIKAJÚ V SÚVISLOSTI S JEHO NEÚPLNOSŤOU A BIELYCH MIEST VO VEDECKOM OBRAZE SVETA. PRITOM JE JASNÉ, ŽE TIETO MIESTA BUDÚ MUSIEŤ BYŤ V BUDÚCNOSTI ZAPLNENÉ KONKRÉTNYM

VEDECKÝM POZNANÍM. AKURÁT ICH PRVOTNÉ VYSVETLENIE SA USKUTOČŇUJE Z POZÍCIE TOHO ČI INÉHO VŠEOBECNÉHO SYSTÉMU (FILOZOFIE). FILOZOFIA JE SCHOPNÁ ZAPLŇAŤ TIETO BIELE MIESTA PREDOVŠETKÝM VĎAKA SVOJEJ SILE LOGICKÉHO MYSLENIA. SLOVAMI KANTA: SCHÉMU SKÚSENOSTI (EXPERIMENTU) MUSÍ NAČRTNÚŤ MYSEL!

OKREM FUNKCIÍ SPOLOČNÝCH S VEDOU FILOZOFIA MÁ AJ POZNÁVACIE FUNKCIE, KTORÉ PRISLÚCHAJÚ IBA JEJ:

- FORMULUJE UCELENÚ PREDSTAVU O SVETE, PRINCÍPOCH JEHO STAVBY, VŠEOBECNÝCH ZÁKONOV (VEDY TO NEROBIA, ALE VEDCI, KTORÍ SKÚMAJÚ KONKRÉTNE JAVY TAKÝ UCELENÝ OBRAZ SVETA POTREBUJÚ) – V TEJTO ROVINE JE VÝZNAMNÉ CHÁPANIE FILOZOFIE AKO TEORETICKÉHO SVETONÁZORU

- FILOZOFIA VYTVÁRA A VEDY NÁSLEDNE VYUŽÍVAJÚ UNIVERZÁLNE MYŠLIENKOVÉ INŠTRUMENTÁRIUM (KATEGÓRIE, PRINCÍPY, RÔZNE METÓDY POZNANIA) - VEDCI NEANALYZUJÚ ZMYSEL JEDNOTLIVÝCH POZNÁVACÍCH PROCEDÚR, POJMOV A PRINCÍPOV (PRAVDA, TEÓRIA, SKÚSENOSŤ ...)

- FILOZOFIA FORMULUJE VŠEOBECNÉ SVETONÁZOROVÉ A TEORETICKO-POZNÁVACIE VÝCHODISKÁ VEDY

- VEDA SEBA NESKÚMA Z HĽADISKA HODNOTOVÝCH VZŤAHOV (FILOZOFIA ODHAĽUJE VEDU NIELEN AKO TVORCU SVETA, ALE AJ AKO JEHO NIČITEĽA, VYSVETĽUJE NAJVŠEOBECNEJŠIE ZÁKLADY KULTÚRY AKO TAKEJ, VRÁTANE VEDY).